

รู้ไว้ใช่ว่า

มังกร : สัตว์ในจินตนาการของมนุษย์

พุมรี อรรถรัฐเสถียร¹

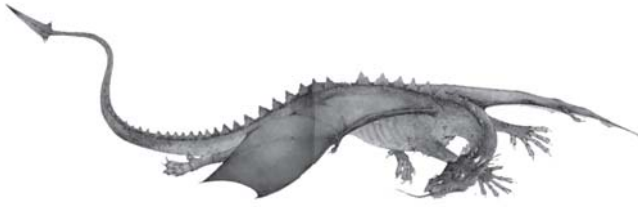
สวัสดีค่ะ “รู้ไว้ใช่ว่า” ฉบับนี้จะเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ในจินตนาการของมนุษย์ ที่มีอยู่มากมายหลายชนิด ขึ้นอยู่กับการสร้างสรรค์เรื่องราวว่าจะให้ออกมาน่าอัศจรรย์ใจเพียงใด เช่น ตำนานนกฟีนิกซ์ ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า เป็นนกที่อยู่ในทะเลทรายอาหรับ ทุกๆ 500 ปี นกชนิดนี้จะเผาตัวเองจนเป็นเถ้าถ่าน แล้วเกิดใหม่จากเถ้าถ่านนั้น อันเป็นลักษณะการต่ออายุของตนเอง แม้แต่ในนิทานรัสเซีย เรื่อง “พญานกฟีนิกซ์กับเหยี่ยวขาว” มีการกล่าวขานถึงนกชนิดนี้ว่า สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ นอกจากนี้ในตำนานของจีนก็พูดถึงนกฟีนิกซ์เช่นกัน แต่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “หงส์” และเล่าขานว่า นกชนิดนี้เกิดจากดวงอาทิตย์ มีเสียงไพเราะ สามารถหยั่งรู้ความสุข ความทุกข์ ความรุ่มรวยของโลกมนุษย์ได้ (พริทส์ตัน, เอ.เจ, 2544 : 87) นอกจากนกฟีนิกซ์แล้วยังมีสัตว์ชนิดอื่นๆ อีกมากมาย แต่ที่จะกล่าว ณ ที่นี้ เป็นสัตว์ในจินตนาการที่มีอำนาจอันยิ่งใหญ่เหนือสัตว์อื่นใด ทุกคนรู้จักสัตว์ชนิดนี้ได้ ในตำนานโบราณของยุโรป หรือของจีน แม้แต่ในวรรณกรรมเยาวชนสมัยใหม่อย่าง แฮร์รี่ พอตเตอร์ ก็ยังกล่าวถึงสัตว์ชนิดนี้ด้วยเช่นกันนั่นคือ “มังกร” (Dragon)

“มังกร” เป็นสัตว์ในจินตนาการของมนุษย์มาช้านาน ไม่ว่าจะในโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออกก็กล่าวถึงสัตว์ชนิดนี้ แต่ลักษณะความเชื่อ ความสามารถของมังกรที่จินตนาการออกมาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการสร้างสรรค์ของผู้เล่าตำนาน มังกรในโลกตะวันตกเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้าย เป็นสัตว์ร้ายที่น่ากลัวสำหรับมนุษย์ และเป็นศัตรูตัวฉกาจของเหล่าอัศวิน แม้แต่ตำนานของคริสตศาสนา ก็ยังปรากฏภาพของมังกรที่เป็นศัตรูร้ายกับพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า หรือกับนักบุญ โดยเฉพาะเรื่อง Golden Legend ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ

นักบุญจอร์จ (St. George) ผู้ปราบมังกรร้ายที่อาศัยอยู่ในบึงน้ำขนาดใหญ่ แม้แต่เหล่าอัศวินยังไม่สามารถปราบได้ หรือในตำนานกรีกเรื่อง เซอร์คิวลิส ก็กล่าวถึงมังกรไว้ว่าเป็นอสรพิษร้ายที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์

ด้วยเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับมังกรมีอยู่มากมาย ดังนั้นการพรรณนาถึงลักษณะของมังกรจึงมีอยู่หลากหลาย ตามแต่สถานที่เกิดเรื่องราวของมังกร เช่น มังกรนักเกอร์ ดรากอ โดโกไลเดเตส เป็นมังกรที่เกิดขึ้นในแถบยุโรป อาศัยอยู่ที่ชั้นและมีต้นไม้หนาทึบ มีลักษณะรูปร่างคล้ายงู มีปีกแต่บินไม่ได้ ยาว 30 ฟุต สูง 3 - 6 ฟุต สีน้ำตาลแดงหม่น ลักษณะการโจมตีของมังกรชนิดนี้ใช้การกัดแล้วปล่อยพิษ (เออร์เนสต์ เดรก, 2549 : 3) มังกรแอนติโพเดียน ในแฮร์รี่ พอตเตอร์ เป็นมังกรที่มีถิ่นกำเนิดในนิวซีแลนด์ แต่อพยพไปอยู่ออสเตรเลีย เนื่องจากที่อยู่อาศัยในนิวซีแลนด์มีไม่เพียงพอกับจำนวนมังกร และลักษณะของมังกรชนิดนี้ คือมีดวงตาสีรุ้ง มีเกล็ดมันวาว สีเหลือง อีกทั้งพ่นไฟเป็นสีม่วงเจิดจ้า (บล็อกแห่งแฮร์รี่ พอตเตอร์, 2548) ฯลฯ แม้ว่ามังกรจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ก็มีบางลักษณะที่เหมือนกัน อีกทั้งยังเป็นลักษณะเด่นของมังกรตะวันตกด้วย นั่นคือ หางที่เป็นหัวลูกศรใช้สำหรับต่อสู้ สันหลังหนา ปีกเหมือนปีกค้างคาว กรงเล็บแหลมคม ผิวเป็นเกล็ด มีเขา มีเขี้ยวพิษ และความสามารถเด่นชัดของมังกรตะวันตกที่ทุกคนมักพบในตำนานได้แก่การพ่นไฟออกจากปากเมื่อต่อสู้นั่นเอง

¹ อาจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มังกรตะวันตก (เออร์เนสต์ เดรก, 2549. : 3)

ในขณะที่มังกรของโลกตะวันตกเป็นสัตว์ร้ายสำหรับมนุษย์ แต่มังกรในโลกตะวันออกกลับเป็นสัตว์ที่ให้ความช่วยเหลือมนุษย์ด้วยความเมตตา เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมังกรในนิทานปรัมปราของจีนได้กล่าวถึงการกำเนิดมังกรครั้งแรกไว้ว่า กษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ มีมารดาเป็นงูดิน และมีบิดาเป็นมังกรฟ้า ดังนั้น กษัตริย์ผู้ซึ่งจึงเป็นลูกครึ่งระหว่างงูดินกับมังกร และมีความสามารถแปลงกายเป็นสัตว์หรือคนก็ได้ ปัจจุบันพบรูปแกะสลักของกษัตริย์ผู้ซึ่งมีร่างกายท่อนบนเป็นคนและท่อนล่างเป็นมังกร จากความเชื่อเรื่องดังกล่าวทำให้ฮ่องเต้หวังตี้ได้กำหนดให้มังกรเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติของจีน เพราะเชื่อว่าคนจีนสืบเชื้อสายมาจากมังกร แต่ลักษณะมังกรที่ฮ่องเต้หวังตี้ นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์นั้น มีการอธิบายแตกต่างกัน จนกระทั่ง Lewis Hodous ได้เข้าศึกษามังกรของจีนและรวบรวมลักษณะมังกรไว้ในหนังสือเรื่อง Folk Way in China ว่า มังกรของจีนมีส่วนผสมของสัตว์ 9 ชนิด ได้แก่ เขามังกรมีรูปแบบเหมือนเขากวาง หัวมังกรมีลักษณะเหมือนอูฐ ตามังกรเหมือนตากระต่าย หูมังกรมีลักษณะเหมือนหูวัว คอมังกรมีรูปแบบมาจากคองู ท้องมังกรมีลักษณะมาจากท้องกบ บ้างก็ว่ามาจากลักษณะแปลกหอยแครง เกล็ดมังกรมีลักษณะเหมือนเกล็ดปลา เล็บมังกรเหมือนเล็บของนกอินทรี และส่วนสุดท้ายก็คือฝ่าเท้ามังกรเหมือนฝ่าเท้าเสือ (ชวนกันเป็นชาวคติชน, 2547)

นอกจากนี้ J.F.Blacker ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนใจศึกษาเรื่องมังกรของจีน และได้เพิ่มเติมความเชื่อในลักษณะเล็บของมังกรไว้ในหนังสือ Chats on Oriental China ว่า มังกรที่มี 3-4 เล็บ เป็นลักษณะของมังกรทั่วไป แต่ถ้ามังกรตัวใดมี 5 เล็บ ถือว่าเป็นมังกรลักษณะพิเศษอยู่ในระดับ

หัวหน้า ดังเช่นลวดลายมังกรบนฉลองพระองค์ของฮ่องเต้ ลักษณะห้าเล็บของมังกรจะแสดงถึงความเป็นผู้นำ เป็นเครื่องหมายของผู้ที่มียศสูงสุด จากความเชื่อเรื่องมังกรส่งผลให้ชาวจีนนิยมนำหยกมาทำเป็นแหวนและเป็นรูปมังกรคาบแก้วแล้วสวมติดตัวตลอดเวลา เมื่อใดที่จะต้องข้ามแม่น้ำหวงเฮอ ก็จะถอดแหวนมังกรทิ้งลงไปใ้แม่น้ำ เพื่อเซ่นสรวงมังกร เพราะเชื่อว่ามังกรจะช่วยคุ้มภัยอันตรายได้และทำให้การเดินทางปลอดภัย ซึ่งความเชื่อลักษณะนี้ ตรงกับความเชื่อของชาวเกลาเซียผู้ปุ่นว่า ทะเลที่มีคลื่นลมปั่นป่วนเกิดจากความพิโรธของมังกร ดังนั้นจะต้องโยนเพชรนิลจินดาลงไปในทะเล เพื่อเป็นการเซ่นสรวงมังกรและทำให้คลื่นลมสงบได้

มังกรจีน (เออร์เนสต์ เดรก, 2549. : 4)

จากตำนานจีนมังกรมีหลากหลายลักษณะ จึงมีผู้ที่แบ่งประเภทของมังกรไว้ดังนี้ (พริทสัน, เอ.เจ, 2544 : 82)

1. มังกรแท้ (ชีวหลง) เป็นมังกรมีเขา มีปีก เชื่อกันว่าเป็นมังกรที่มีอิทธิฤทธิ์มากที่สุด และเป็นใหญ่กว่ามังกรทั้งปวงอาศัยอยู่บนท้องฟ้าหรือสวรรค์
2. มังกรไม่มีเขา (ลี) เป็นมังกรที่ไม่มีเขาอยู่บนหัว อาศัยอยู่ในมหาสมุทร
3. มังกรมีเกล็ด (เฉียว) เป็นมังกรชนิดมีเกล็ด และอาศัยอยู่ในหนอง บึง และถ้ำของภูเขา มีรูปร่างต่างจากมังกรชนิดอื่น คือตัวมีขนาดเล็กกว่ามังกรที่อาศัยอยู่บนท้องฟ้า มีหัวและลำคอเล็ก ไม่มีเขา หน้าอกเป็นสีเลือดหมู (น้ำตาลเข้ม) ด้านข้างลำตัวและสันหลังมีลายแถบเป็นสีเขียวและสีเหลือง มี 4 ขา ลักษณะทั่วไปคล้ายงู และมีลำตัวยาว 13 ฟุต

4. มังกรพื้นถิ่นดั้งเดิม (ก่วย) เป็นมังกรที่มีรูปลักษณ์โดยทั่วไปคล้ายกับมังกรแท้ เป็นมังกรที่ใจดี

ในประเทศไทยก็มีการกล่าวถึงมังกรไว้เช่นกัน แต่เรียกมังกรว่า “พญานาค” มีลักษณะไม่มีเขา ไม่มีเขา รูปลักษณ์คล้ายงู อาศัยอยู่ในทะเล หรือแม่น้ำ

จะเห็นได้ว่าลักษณะ ความเชื่อ ความสามารถของมังกรมีอยู่หลากหลายแตกต่างกันไปตามความเชื่อของถิ่นกำเนิดเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นมังกรตะวันตกหรือมังกรตะวันออกอย่างไรก็ตามมังกรก็เป็นสัตว์ในจินตนาการที่ยิ่งใหญ่สำหรับมนุษย์ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย.

บรรณานุกรม

1. พรินท์สัน, เอ.เจ. 2544. เปิดตำนานโลกนิทานมหัศจรรย์. กรุงเทพฯ. : บริษัท นักชาพับลิชชิง จำกัด.
2. เออร์เนสต์ เดรก. 2549. มังกรศาสตร์. กรุงเทพฯ. : สำนักพิมพ์ไฟไฟไมล์เพรส.
3. ชวนกันเป็นชาวคติชน. 2547. วรรณกรรมสองแควตอนที่ 95-99 เรื่องมังกรจากวรรณกรรมชาติต่างๆ (ออนไลน์). สืบค้นจาก : <http://www.thai-folksy.com/L2Qua/L91-120/96-L2Q.htm> [28 กุมภาพันธ์ 2549]
4. บล็อกแห่งแฮร์รี่ พอตเตอร์. 2548. สัตว์มหัศจรรย์และถิ่นที่อยู่(4)-มังกร (ออนไลน์). สืบค้นจาก : <http://sonicboom311.exteen.com/20050713/entry-1> [28 กุมภาพันธ์ 2549]

